



prof. Arkadiusz Adamezyk – profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Kielce, 2026-01-04

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Rafała Patryka Czapli nt.
Działalność Melchiora Władysława Nestorowicza
i jego wpływ na rozwój systemu drogowego II Rzeczypospolitej
napisana pod kierunkiem prof. UŚ dr hab. Lecha Krzyżanowskiego
przy wsparciu promotora pomocniczego, dr Marceli Gruszczyk

Wstęp.

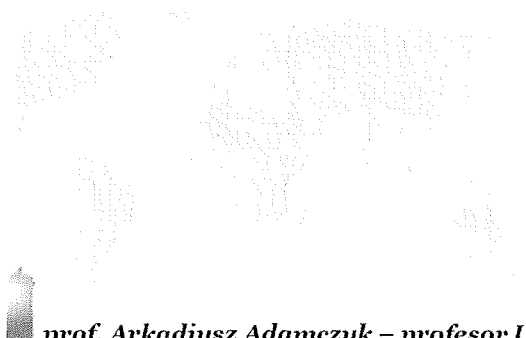
W przestrzeni naukowej coraz częściej pojawiają się opracowania poświęcone postaciom tzw. drugiego, czy nawet trzeciego planu. Mimo iż z reguły cieszą się znacznie mniejszym zainteresowaniem niż główni aktorzy sceny politycznej, gospodarczej, kulturalnej czy innych przestrzeni, nie oznacza to, iż dla ogólnego obrazu historii regionalnej czy narodowej są to postacie nieważne. Wręcz przeciwnie, znaczenie ich dokonań niejednokrotnie wybiega poza dziejowy moment ich działalności. Często zdarza się jednak, iż są to postacie zapomniane. Powinnością historyka pozostaje zatem zmierzenie się z próbą odтворzenia kolei życia, dokonań a także pokuszenie się o przywrócenie takiej postaci zbiorowej pamięci potomnych. Z takim zadaniem zmuszony był zmierzyć się mgr Rafał Patryk Czapla przygotowując dysertację poświęconą Melchiorowi Władysławowi Nestorowiczowi, wybitnej postaci inżynierii lądowej, zapomnianego współtwórcy polskiego systemu drogowego. Już na wstępie należy zasygnalizować fakt, iż Doktorant, przedstawiając zgodnie z zasadami naukoznawstwa sylwetkę swego bohatera i uwypuklając jego kluczowe

osiągnięcia spełnił postawione przed Nim zadanie. Należy tym samym podkreślić, iż przedstawiono do oceny dysertację spełniającą wymogi stawiane rozprawom doktorskim z zakresu nauk humanistycznych w dyscyplinie historia.

Ocena pracy.

Obowiązkiem recenzenta pozostaje przede wszystkim uchwycenie prawidłowości (bądź ich braku). Przede wszystkim podkreślić należy prawidłowość doboru przedmiotu i podmiotu badań. Prawidłowe pozostają również cezury pracy. W przypadku biografii pozornie wydaje się to oczywiste, wszak zazwyczaj wyznacza je data urodzin i śmierci bohatera rozprawy – niemniej zdarza się tak ja w przypadku Melchiora Władysława Nestorowicza – iż zwerbalizowanie oceny postaci wymaga wyjścia poza tak nakreślone ramy. Niemniej za mankament należy uznać brak uwypuklenia dat granicznych w tytule rozprawy Bez zastrzeżeń należy natomiast przyjąć cezury wewnętrzne. Odpowiadają one kolejnym etapom życia podmiotu badań, jak również są one spójne z ogólną periodyzacją czasów, w których przyszło żyć i funkcjonować bohaterowi dysertacji. Nawet wstępna analizy zawartości aparatu naukowego pozwala na sformułowanie wniosku o zdobyciu przez Doktoranta zdolności operowania materiałem źródłowym, w połączeniu z umiejętnością osadzenia przedmiotu badań we współczesnym stanie wiedzy. Zwraca uwagę szeroka kwerenda archiwalna, umiejętność wykorzystania materiałów prasowych, jak również dobór i generalnie właściwe – mimo kilku widocznych mankamentów i pominięć (o czym poniżej) – wykorzystanie literatury. Doktorant posiadał też umiejętność operowania subdyscyplinami. Widać to szczególnie w partiach tekstu, w których łączone są ustalenia właściwe dla biografistyki, historii politycznej, historii gospodarczej, nawet z uchwyceniem uwarunkowań społecznych i międzynarodowych.

W pierwszym rozdziale – co naturalne – Autor skoncentrował się na pierwszych latach życia, dojrzewania i procesie ukształtowania intelektualnego Melchiora Władysława Nestorowicza. Skrupulatność w odtworzeniu drzewa genealogicznego połączona została z barwnym opisem realiów funkcjonowania patriotycznej młodzieży polskiej w warunkach wytworzonych przez rosyjski system. Być może warto było przy tej okazji wspomóc się ustaleniami prof. Stanisława Wiecha i jego pracą *Josif Hurko (1828-1901). Studium przypadku imperiologii stosowanej?* Niespecjalnie przekonująco wypada jednak



 **prof. Arkadiusz Adamezyk – profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach**

argumentacja towarzysząca tezie, iż studia na uczelni warszawskiej, zamiast na którejś z politechnik zagranicznych, podyktowane były statusem materialnym. O ile sama teza wydaje się słuszna, kłóci się z wcześniejszą konstatacją o wychowaniu domowym przez matki, bony i guwernantki w tzw. okresie wczesnoszkolnym. Wydaje się, iż decyzja o domowej edukacji w przypadku Melchiora Władysława Nestorowicza podyktowana była koniecznością. Rodzina, która zapewne chciała oszczędzić swym dzieciom zetknięcia z carskim systemem oświaty na poziomie szkoły powszechnej, zapewne jednocześnie nie była w stanie sprostać wymogowi zapewnienia domowej edukacji na opisywanym, wysokim poziomie przy wykorzystaniu wykwalifikowanej pomocy pedagogicznej. Stąd też zapewne wynikało przejęcie przez rodziców (zapewne w przeważającej mierze – matki) roli perceptorów, z której wywiązali się z bardzo dobrym skutkiem. Oczywiście z braku źródeł, obracamy się wyłącznie w sferze hipotez, jednak fakt iż Nestorowicz wybrał (czy też był zmuszony wybrać) studia w Warszawie, stanowi swego rodzaju przesłankę, pozwalającą na nakreślenie takiej ewentualności. W tym rozdziale zabrakło postawienia przysłowiowej kropki nad „i” w postaci zaklasyfikowania bohatera biografii do konkretnego pokolenia Drugiej Rzeczypospolitej (vide: R. Wapiński, *Pokolenia Drugiej Rzeczypospolitej*, Wrocław 1991).

W rozdziale drugim należy zwrócić uwagę, iż w pierwszych dwóch – wyodrębnionych przez Autora – częściach rozprawy niemal zupełnie „ginie” jej bohater. Wydaje się, iż bez większego uszczerbku dla jakości dysertacji można było pokusić się w tym miejscu o silniejszą syntezę. Dysproporcję tę z powodzeniem rekompensują kolejne fragmenty, ukazujące służbę Melchiora Władysława Nestorowicza w administracji Królestwa Polskiego. Tu należy przede wszystkim wyróżnić uwypuklone przez mgra R. Czapłę starania bohatera rozprawy sprowadzające się do przeciwdziałania degradacji stanu infrastruktury drogowej w Guberni Kaliskiej jak również początki jego aktywności naukowej. Ważnym elementem związanym i z karierą naukową i implementacją wiedzy do sfery praktycznej pozostaje

udział Nestorowicza w międzynarodowych kongresach. Partycypacja w tych wydarzeniach wprowadziła go faktycznie w świat technicznej elity intelektualnej i wyznaczyła poniekąd jego środowiskową pozycję. Autor w sposób nader interesujący przedstawił też służbę swego bohatera w czasie pierwszej wojny światowej. Był to okres, w którym – jak się wydaje – Nestorowicz mógł naocznie przekonać się o militarnym znaczeniu szlaków komunikacyjnych i wpływie dróg na zdolność prowadzenia działań wojennych. Doświadczenia te miały zostać wykorzystane w służbie niepodległemu państwu. W tej części pracy zwraca również uwagę epizod służby w I Korpusie Polskim w Bobrujsku, *de facto* pod rozkazami gen. Józefa Dowbór-Muśnickiego. Będące wynikiem prawidłowej syntezy stwierdzenie, iż Nestorowicz „wstępując do służby w Zarządzie Cywilnym I Korpusu Polskiego w Bobrujsku Nestorowicz, co prawda nie zrzucił rosyjskiego munduru, lecz po raz pierwszy mógł przymocować do niego polskiego orzełka” (s. 126) zapewne nie oddało pełni emocji towarzyszących w tym momencie bohaterowi rozprawy. Wydaje się jednak, iż był to moment, który nie spotkał się też z należytą uwagą mgra R. Czapli. Tę jakże symboliczną sytuację należy najprawdopodobniej postrzegać – zwłaszcza w kontekście przedstawionych na kartach dysertacji późniejszych porozumień dowództwa Korpusu z ich odpowiednikami niemieckimi i ich skutków – jako początek służby interesom polskim.

Rozdział III stanowi w moim przekonaniu najważniejszą i najbardziej udaną część monografii. Autor nader umiejętnie opisał w nim rolę odegraną przez Melchiora Władysława Nestorowicza w stworzeniu bardzo ważnego wycinka polskiej administracji. Trud włożony przez mgra R. P. Czapłę uzmysławia, ilu takim „Nestorowiczom” i wykonanej przez nich pracy ówczesni i potomni zawdzięczali ostateczny kształt i zdolność funkcjonowania Polski Odrodzonej. Jak wynika z ustaleń Doktoranta, jego bohater wniósł znacznie więcej niż tylko wiedzę i doświadczenie. Nestorowicz pozostawał bowiem autorem oryginalnej koncepcji rozbudowy infrastruktury drogowej opartej nie o strukturę administracyjną, a o szerzej rozumiane potrzeby (interesy?) państwa (s. 145-146). Jego niewątpliwą zasługą pozostawało stworzenie podstaw administracji, zdolnej do budowy, czynności zarządzających i nadzoru nad siecią drogową powstającą z połączenia trzech odrębnych, tworzonych na potrzeby i w interesie zaborców, systemów komunikacyjnych. Do tego – jak wskazuje mgr Rafał Czapla – należy podkreślić wkład Nestorowicza w rozstrzygnięcia o charakterze ogólnym, np. czy tworzyć scentralizowany czy zdecentralizowany model funkcjonowania systemu drogowego, kolejowego?; jak głęboko państwo ma ingerować w proces



tworzenia sieci połączeń? Jak należy pokierować pracami legislacyjnymi, aby stworzyć jednolite podstaw prawnych, regulujących zasady budowy, utrzymania i użytkowania dróg publicznych? Wydaje się, iż uwypuklona przez Autora (s. 190) intencja Nestorowicza polegająca na maksymalnym zaangażowaniu w gospodarkę drogową inicjatywy prywatnej, w tamtym momencie stanowiła najlepsze z możliwych rozwiązanie.

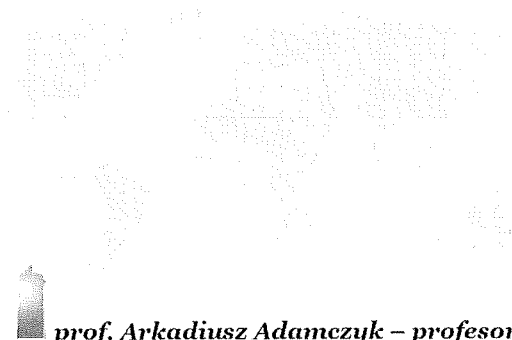
Niewiele też zarzutów należało sformułować wobec rozdziału IV. Autor prawidłowo wywiązał się z obowiązku przedstawienia wkładu swego bohatera w koncepcję rozwoju systemu dróg. Bez zbytejnej emfazy należy potraktować ten fragment pracy jako udaną próbę odtworzenia nieobecnej w szerszym wymiarze w literaturze przedmiotu myśli społeczno-gospodarczej, opartej na oryginalnej idei modernizację tegoż aspektu funkcjonowania kraju. Wartością tegoż rozdziału pozostaje również uchwycenie różnic regionalnych i wkładu Melchiora Władysława Nestorowicza w ich rozwiązywanie, jak choćby w przypadku problemu utrzymania dróg w autonomicznie „uprzywilejowanym” Województwie Śląskim. Równie prawidłowo odtworzone zostały koleje kariery naukowej na Politechnice Warszawskiej i zasługi bohatera biografii jako wykładowcy w Katedrze Budowy Dróg i Robót Ziemnych w procesie wykształcenia nowej kadry inżynierskiej. Osobną kwestią pozostaje wkład Melchiora Władysława Nestorowicza w stworzenie wyspecjalizowanej instytucji naukowej, dedykowanej problemom „drogownictwa” jaką pozostawał Drogowy Instytut Badawczy, a także uznanie środowiska, zmaterializowane w stworzeniu Funduszu Stypendialnego im. M. W. Nestorowicza.

W przeciwieństwie do dwóch poprzednich części pracy nie sposób jednak nie wnieść swego *votum separatum* wobec zawartości rozdziału V. Oczywiście wprowadzenie ustawy o Państwowym Funduszu Drogowym pozostaje zagadnieniem ściśle związanym z działaniami M. W. Nestorowicza, jednak sam bohater, który powinien być w tym momencie postacią pierwszoplanową, schodzi na plan dalszy. Niewątpliwie ważnym aspektem

uwypuklonym przez Autora pozostaje wkład jego bohatera w wypracowanie koncepcji finansowania budowy dróg, ale otwartym pozostawiam pytanie: na ile dokonany przez mgra R. P. Czapłę przegląd rozwiązań wdrażanych w poszczególnych częściach świata w sposób znaczący wpływa na podkreślenie zasług Melchiora Władysława Nestorowicza? Ten fragment powinien ulec znacznej syntezie, której efektem byłoby podkreślenie zasług bohatera biografii dla wypracowania podstaw Państwowego Funduszu Drogowego. Na uwagę zasługuje w tej części umiejętne podkreślenie, iż przed Nestorowiczem stanęło wówczas wyzwanie nie tylko czysto inżynierskie czy administracyjne, ale również społeczne w postaci protestów i strajków. Również należy podkreślić prawidłowe wpisanie bohatera biografii w wysiłki zmierzające do utrzymania programu drogowego w okresie pogłębiającego się kryzysu gospodarczego. Niezależnie również od nieprzekonywującego wywodu na temat okoliczności śmierci bohatera dysertacji, należy przyznać rację mgr R. Czapli, kiedy konstatuje on symbolikę daty śmierci Nestorowicza, konkludując iż wraz z wybuchem wojny i jego odejściem zakończyła się pewna epoka polskiego drogownictwa.

Praca w swej całości – mimo podkreślenia powyżej jej niewątpliwych walorów – nie jest też wolna od poważniejszych mankamentów. Mimo, że są one poniekąd wybacalne na tym etapie rozwoju naukowego Doktoranta, można było ich uniknąć. Z najpoważniejszych uchybień należy wytknąć Autorowi wady w konstrukcji wstępu, przede wszystkim brak osadzenia rozprawy w teorii i metodologii nauk historycznych. Wydaje się ono wręcz konieczne w sytuacji, gdy recenzentowi przedstawiona została do oceny biografia pretekstowa – taką bowiem w istocie pozostaje monografia poświęcona Melchiorowi Władysławowi Nestorowiczowi. Choć we wprowadzeniu mimochodem pada informacja o zwróceniu uwagi na rolę jednostek w procesie dziejowym, to trudną ją jednak uznać za wyczerpujący opis inspiracji teoretycznych. We wstępie sporo miejsca mgr R. Czapla poświęcił celom ogólnym i szczegółowym, natomiast praktycznie nie dokonał przeglądu metod badawczych. Powinien był to uczynić nawet jeśli pozostaje dla Niego oczywiste, iż posługuje się klasycznymi metodami jak krytyczna analiza źródeł, metoda monograficzna (dogłębne studium przypadku), a w technikaliach pracy dominuje metoda opisowa.

Za dyskusyjny i błędny uważam również układ spisu treści. W moim przekonaniu wystarczający dla zaznaczenia konstrukcji pozostaje dwustopniowy podział (rozdział – podrozdziały). Nie wyklucza to tworzenia kolejnych elementów struktury (o ile są



prof. Arkadiusz Adamezyk – profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

potrzebne, a zwłaszcza po lekturze rozdziału V mam wątpliwości co do tego czy kolejne podziały dodają wartości recenzowanej dysertacji) bez potrzeby zaznaczania tegoż w spisie treści. W konstrukcji zaproponowanej przez Doktoranta otrzymaliśmy zestawienie nasyczone elementami szczegółowymi w którym, w moim przekonaniu, zagubiony został zasadniczy przedmiot rozprawy.

Należy również wnieść zastrzeżenia do konstrukcji aparatu naukowego. Nie wiadomo dlaczego Autor – wbrew powszechnie obowiązującym zasadom – nie zastosował zapisów skrótowych przy użyciu m.in. terminów: ibidem (tamże); idem (tenże), eadem (taż) – vide np. przypisy na stronie 102.

Konkludując nie mogę przejść obojętnie wobec jednej z tez, będących elementem podsumowania. Pisząc o swym bohaterze mgr R. Czapla stwierdził: „Uważał, że droga, jako element przestrzeni publicznej, jest zarazem narzędziem postępu, komunikacji oraz apolitycznej i ponadpartyjnej współpracy. Tego typu ujęcie, charakterystyczne dla wielu inżynierów tamtego okresu, pozwala zaliczyć Nestorowicza do grona myślicieli i modernizatorów państwa” (s. 460). Tak skonstruowany wniosek budzi moje stanowcze votum separatum co kwestii możliwości „apolitycznej i ponadpartyjnej współpracy”. Po pierwsze, jak sam Autor wykazał w dysertacji, zagadnienie rozrostu siatki drogowej traktowane było przez Nestorowicza jako element służący interesom makrostruktur na różnych poziomach miejscowym/lokalnym/regionalnym/narodowym/państwowym. Po drugie, było narzędziem, służącym do osiągnięcia z góry nakreślonego celu, jakim była modernizacja państwa. Po trzecie, zarówno konstrukcja siatki drogowej, jak i kwestia pozyskania funduszy służących urzeczywistnieniu tego celu powodowała konflikt. Wydaje się, iż bohater biografii pozostawał świadomym tego faktu jeszcze przed ujawnieniem się skutków jego propozycji, a nie tylko w sytuacji, w której zmuszony był reagować na protesty niezadowolonych grup społecznych. Po czwarte wreszcie, proponując określone działania czy lansując

pewne idee Nestorowicz kreował pewien odcinek polityki państwa. Stąd, w moim przekonaniu, nie można mówić o tym, iż Nestorowicza uznawało drogę/drogi, jako element przestrzeni publicznej będący, zarazem narzędziem „apolitycznej i ponadpartyjnej współpracy”. Wyrażam tym samym nadzieję, iż publiczna obrona może być momentem, w którym Doktorant szerzej uargumentuje tak postawioną tezę, względnie dokona weryfikacji tegoż sformułowania.

Wnioski generalne.

Zgodnie z art. 187 ust.1-3 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z 20 lipca 2018 r. (Dz. U. 2018 poz. 1668), stwierdzam, że rozprawa napisana przez mgra Rafała Patryka Czapłę jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego. Autor wykazał się stosowną wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Dlatego też, zgodnie z przedmiotową *Ustawą*, wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgra Rafała Patryka Czapłę i dopuszczenie jej do publicznej obrony – kolejnego etapu przewodu doktorskiego, przewidzianego prawem. Ponadto, mimo uchybień (zupełnie naturalnych dla osoby znajdującej się na tym etapie rozwoju naukowego) uważam, że praca doktorska mgra Rafała Patryka Czapli – ze względu na skalę trudności, jakość przeprowadzonej analizy i uzyskane efekty naukowe – zasługuje na wyróżnienie. Z tego też względu – jeśli jest to praktyka stosowana na Uniwersytecie Śląskim – wnoszę o formalne potwierdzenie tego faktu w drodze przewidzianej stosownymi, wewnętrznymi uregulowaniami.



Signed by /
Podpisano przez:

Arkadiusz
Adamczyk

Date / Data: 2026-
01-04 21:13

prof. dr hab. Arkadiusz Adamczyk
profesor

w Instytucie Stosunków Międzynarodowych i Polityk Publicznych UJK